

Trešo valstu pilsoņu nodarbinātība Latvijā, pamatojoties uz darba līgumu

Turpinot maija un jūnija numuros aizsākto rakstu sēriju par darbaspēka kustību, šajā rakstā tiek apskatīta darba devēja iespēja piesaistīt darbiniekus no trešajām valstīm, noslēdzot ar ārzemnieku darba līgumu.

Līdz ar globalizācijas procesu ietekmi Eiropas Savienības (ES) iedzīvotāju novecošanu un darbaspēka trūkumu atsevišķās uzņēmējdarbības jomās jautājums par trešo valstu pilsoņu nodarbinātību ES dalībvalstīs kļūst būtisks aizvien lielākam skaitam darba devēju. Tas ES dalībvalstīm liek pievērsties darbaspēka migrācijai kā vienam no iespējamiem risinājumiem.¹ Arī Latvijā daudziem uzņēmumiem ir aktuāla darbaspēka trūkuma problēma, kas ar katru gadu kļūst jo izteiktāka, jo vietējais darbaspēks aizplūst uz citām ES valstīm. Darbaspēka trūkums neapšaubāmi ietekmē uzņēmumu darbības rādītājus, un, lai nodrošinātu savu pakalpojumu sniegšanu, uzņēmumiem rodas nepieciešamība nodarbināt trešo valsts pilsoņus (turpmāk – „ārzemniekus”). Atbilstoši Latvijas tiesiskajam regulējumam ārzemniekam, kurš vēlas nodarbināt darba tiesiskās attiecības Latvijā, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (turpmāk – pārvalde) tiesības uz nodarbinātību var piešķirt, izsniedzot vīzu vai uzturēšanās atļauju.

Ārzemnieku nodarbinātību Latvijā regulē Imigrācijas likums, Ministru kabineta 2010. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 564 „Uzturēšanās atļauju noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 564), Ministru kabineta 2014. gada 28. janvāra noteikumi Nr. 55 „Noteikumi par ārzemnieku nodarbināšanu” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 55) un Ministru kabineta 2010. gada 21. jūnija noteikumi Nr. 550 „Noteikumi par ārzemniekam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru un finanšu līdzekļu esības konstatēšanas kārtību” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 550).

Atkarībā no nepieciešamā uzturēšanās termiņa ārzemnieks var pieprasīt termiņuzturēšanās atļauju Latvijā uz nodarbināšanas laiku (ne ilgāk par pieciem gadiem²) vai vīzu³. Ja ārzemnieka nodarbinātība ir saistīta ar īstermiņa un neregulāru uzturēšanos Latvijā, kas nepārsniedz 90 dienas 180 dienu periodā, skaitot no pirmās ieceļošanas dienas, pārvalde piešķir tiesības uz nodarbinātību atbilstoši vīzas derīguma termiņam, bet ne ilgāk par pārvaldes apstiprinātajā ielūgumā norādīto ter-

Latvijas uzņēmumiem biežāk rodas nepieciešamība nodarbināt ārzemnieku uz ilgāku laika posmu nekā 90 dienas 180 dienu periodā.

miņu.⁴ Savukārt, ja plānotais ārzemnieka nodarbināšanas laiks Latvijā pārsniedz 90 dienas 180 dienu periodā, tiesības uz nodarbinātību viņam jāpieprasa, vienlaikus pieprasot termiņuzturēšanās atļauju uz nodarbināšanas laiku.⁵ Prakse liecina, ka Latvijas uzņēmumiem biežāk rodas nepieciešamība nodarbināt ārzemnieku uz ilgāku laika posmu nekā 90 dienas 180 dienu periodā, tāpēc šajā rakstā aplūkota kārtība, kādā ārzemniekam tiek piešķirtas tiesības uz nodarbinātību, pamatojoties uz vienlaikus piešķiramo termiņuzturēšanās atļauju Latvijā.

Latvijas normatīvajos aktos noteikto kārtību, kādā ārzemniekam piešķir un atņem tiesības uz nodarbinātību, kas saistīta ar ilgtermiņa un regulāru uzturēšanos Latvijā, var iedalīt šādos posmos:

- 1) vakances reģistrēšana Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) filiālē;
- 2) darba līguma projekta sagatavošana un saskaņošana ar darbinieku;
- 3) izsaukuma apstiprināšana pārvaldes teritoriālajā nodaļā uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai;
- 4) darba līguma parakstīšana;
- 5) dokumentu iesniegšana uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai Latvijas Republikas diplomātiskajā un konsulārajā pārstāvniecībā ārvalstīs vai pārvaldes teritoriālajā nodaļā;

JURISTA
PADOMS

- 1 ESF projekts „Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības administratīvās kapacitātes stiprināšana”, Trešo valstu pilsoņu nodarbinātība Eiropas Savienības dalībvalstīs, 2010. gada septembra ziņojums. 3. lpp.
- 2 Imigrācijas likums, 23. panta pirmās daļas 6. punkts.
- 3 Imigrācijas likums, 9. panta otrā daļa.
- 4 MK noteikumi Nr. 55, 6. punkts.
- 5 Imigrācijas likums, 23. panta pirmās daļas 6. punkts.

- ▶ 6) iesniegto dokumentu izskatīšana uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai un lēmuma pieņemšana par tiesībām uz nodarbinātības piešķiršanu vienlaikus ar termiņuzturēšanās atļaujas piešķiršanu;
- 7) vienreizējas vīzas saņemšana iebraukšanai Latvijā;
- 8) termiņuzturēšanās atļaujas reģistrēšana un saņemšana;
- 9) ārzemnieka reģistrēšana par nodokļu maksātāju Valsts ieņēmumu dienestā.

Atbilstoši minētajai kārtībai darba devējam, lai nodarbinātu ārzemnieku, vispirms ir jāpiesaka brīva darba vieta NVA filiālē, lai pārliecinātos, ka Latvijā nav nepieciešamo speciālistu. Ir jāņem vērā, ka MK noteikumi Nr. 55 paredz arī atviegloto procedūru

Darba devējam, lai nodarbinātu ārzemnieku, vispirms ir jāpiesaka brīva darba vieta NVA filiālē, lai pārliecinātos, ka Latvijā nav nepieciešamo speciālistu.

JURISTA PADOMS

bez brīvas darba vietas pieteikšanas, ja ārzemnieku Latvijā paredzēts nodarbināt atbilstoši speciālo ekonomisko zonu darbību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem vai kā:

- 1) komercdarbību veicošu ārzemnieku atbilstoši MK noteikumu Nr. 55 2.4. punktam⁶;
- 2) radošo vai izpildītājmākslu mākslinieku;
- 3) izrāžu (koncertu) nodrošināšanā iesaistītu administratīvo vai tehnisko darbinieku;
- 4) kultūras iestādes vadītāju, ko finansē no valsts vai pašvaldības budžeta;
- 5) sporta treneri;
- 6) profesionālu sportistu pēc sporta kluba uzaicinājuma;
- 7) pedagogu akreditētā izglītības iestādē;
- 8) ārzemnieku ar augstu kvalifikāciju ar Eiropas Savienības zīlo karti.⁷

Darba devējam nav jāpiesaka vakance arī tad, ja ir plānots nodarbināt ārzemnieku, kurš ir:

- 1) students vai izglītības iestādes audzēknis, kurš ieradies Latvijā mācību praksē vai stažēties;
- 2) konsultants (eksperts), kas sniedz palīdzību valsts vai pašvaldības iestādei;
- 3) persona, kura, veicot savus profesionālos pienākumus, palīdz īstenot tādu starptautisku dokumentu vai projektu, kura dalībvalsts ir Latvijā, valsts tiešās pārvaldes iestāde vai atvasināta publiska persona;
- 4) nodarbināts kādā citā Eiropas Savienības dalībvalstī, Eiropas Ekonomikas zonas valstī vai Šveices Konfederācijā, un darba devējs viņu norīko darbā pakalpojumu sniegšanai Latvijā.⁸

6 Ja ārzemniekam izsniegta termiņuzturēšanās atļauja vai ilgtermiņa vīza kā komercreģistrā reģistrētam individuālajam komersantam, valdes vai padomes loceklim, prokūristam, administratoram, likvidatoram vai personālsabiedrības biedram, kam ir tiesības pārstāvēt personālsabiedrību, vai personai, kura pilnvarota pārstāvēt komersantu (ārvalsts komersantu) darbībā, kas saistīta ar filiāli, vai pašnodarbinātai personai.

7 MK noteikumu Nr. 55 4. un 9.1. punkts.

8 MK noteikumu Nr. 55 4. un 9.2. punkts.

9 MK noteikumu Nr. 55 3. punkts, MK noteikumu Nr. 564 7. punkts.

Aleksandra Bazarova,
zvērīnātu
advokātu
biroja
Deloitte Legal
zvērīnāta
advokāta
palīdzē

Ja NVA filiālē pieteiktā darba vieta paliek brīva ne mazāk par mēnesi, darba devējs, iepriekš saskaņojot ar ārzemnieku darba līguma projektu, ir tiesīgs vērsties pārvaldē, lai apstiprinātu izsaukumu uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai ārzemniekam. **Izsaukums nav nepieciešams, ja ārzemnieks ir komercreģistrā reģistrētā komersanta vienīgā amatpersona ar pārstāvības tiesībām vai ārvalsts komersanta pārstāvis.⁹**

Atbilstoši izsaukumu apstiprināšanas kārtībai, kura ir noteikta MK noteikumos Nr. 564, darba devējam, noformējot izsaukumu, jāiesniedz pārvaldē iesniegums, kurā jānorāda MK noteikumu Nr. 564 16.2. punktā minētā informācija. Iesniegumam par izsaukuma noformēšanu jāpievieno vēl šādi dokumenti:

- 1) ārzemnieka kvalifikācijas atzišanas apliecības vai līdzvērtīga dokumenta kopija, kas apliecina profesionālās kvalifikācijas atbilstību Latvijas noteiktajām prasībām (ja ārzemnieka profesija ir reglamentēta);
- 2) legalizēta izglītības dokumenta vai triju gadu pieredzi apliecināša dokumenta kopija profesijā, kurā darba devējs plāno nodarbināt ārzemnieku, pievienojot noteiktā kārtībā apliecinātu tulkojumu valsts valodā (ja profesija nav reglamentēta);
- 3) darba līgums vai tā projekts, ko parakstījis darba devējs;
- 4) atļaujas (licences) kopija (ja ārzemnieku paredzēts nodarbināt tādā darbā, kura veikšanai ir nepieciešama atļauja vai licence);
- 5) maksājuma dokuments, kas apliecina valsts nodevas samaksu.

Pārvaldes amatpersona pieņem lēmumu par izsaukuma apstiprināšanu piecu darbdienu laikā pēc izsaukuma apstiprināšanai nepieciešamo dokumentu iesniegšanas. Atsevišķos gadījumos, kad lēmuma pieņemšanai nepieciešama papildu pārbaude, pārvaldes amatpersona, informējot par to darba devēju, pieņem lēmumu par izsaukuma apstiprināšanu 10 darbdienu laikā. Pēc izsaukuma apstiprināšanas,

kā arī pēc darba līguma parakstīšanas ārzemnieks ir tiesīgs iesniegt dokumentus uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai. Šeit jāvērs uzmanība uz to, ka izsaukums saskaņā ar MK noteikumu Nr. 564 11.1. punktu ir derīgs sešus mēnešus pēc tā apstiprināšanas.

Vispārējā kārtība nosaka, ka ārzemnieks pieprasa uzturēšanās atļauju, uzrādot ceļošanas dokumentu un iesniedzot turpmāk uzskaitītos dokumentus Latvijas Republikas diplomātiskajā un konsulārajā pārstāvniecībā ārvalstīs:

- 1) aizpildītu noteikta parauga anketu uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai;
- 2) fotogrāfiju;
- 3) pilsonības vai mītnes zemes, ja ārzemnieks tajā uzturējies ilgāk par 12 mēnešiem, kompetentās iestādes izsniegtu izziņu par sodāmību (ārzemniekam, kurš vecāks par 14 gadiem);
- 4) parakstītu darba līgumu, kas apliecina nepieciešamo iztikas nodrošinājumu, kamēr ārzemnieks uzturēsies Latvijā;
- 5) dokumentus, kas apliecina paredzamo dzīvesvietu Latvijā;
- 6) maksājuma dokumentu, kas apliecina valsts nodevas samaksu.¹⁰

Lai ārzemnieks varētu tikt nodarbināts bez aizkavēšanās, laikus jānoskaidro, vai dokumentu iesniegšana Latvijas Republikas diplomātiskajā un konsulārajā pārstāvniecībā attiecīgajā valstī notiek pēc iepriekšējā pieraksta, un nepieciešamības gadījumā jāpiesakās uz interviju un dokumentu iesniegšanu. Noteikumu Nr. 564 4. punktā ir uzskaitīti izņēmumi, kad ārzemnieks ir tiesīgs iesniegt dokumentus uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai arī pārvaldē. Šādas tiesības ir piešķirtas, piemēram, personai, kura uzturas Latvijā ar derīgu vīzu un ir sporta treneris, konsultants (eksperts), kas sniedz palīdzību valsts vai pašvaldības iestādei, vai persona, kura palīdz īstenot tādu starptautisku līgumu vai projektu, kura dalībvalsts ir Latvija, vai arī augsti kvalificēts nodarbinātais, kurš pieprasa Eiropas Savienības zilo karti.

Atbilstoši Imigrācijas likuma 23. panta pirmās daļas 6. punktam un MK noteikumu Nr. 550 11.2. punktam finanšu līdzekļu apmērs mēnesī, kāds ir uzskatāms par nepieciešamu ārzemniekam, kurš Latvijā pieprasa vai ir saņēmis uzturēšanās atļauju saistībā ar nodarbinātību, ir darba samaksa atbilstoši strādājošo mēneša vidējai bruto darba samaksai iepriekšējā gadā Latvijā. Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes pēdējo publicēto informāciju no 2016. gada 1. aprīļa tas ir **818 EUR mēnesī**.¹¹ Savukārt, ja uzturēšanās atļauju pieprasa ārzemnieks, kurš vēlas saņemt ES zilo karti, par nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru ir uzskatāma darba samaksa atbilstoši strādājošo mēneša vidējai bruto darba samaksai iepriekšējā gadā Latvijā, piemērojot koeficientu 1,5. No 2016. gada 1. aprīļa tas ir **1227 EUR mēnesī**.¹² Tādējādi ārzemniekam ir jāiesniedz darba līgums, kurā noteiktais atalgojums mēnesī atbilst vismaz minētājam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēram.

Ārzemniekam ir jāiesniedz darba līgums, kurā noteiktais atalgojums mēnesī atbilst vismaz minētājam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēram.

Iesniegtie dokumenti uzturēšanās atļaujas pieprasīšanai tiek nosūtīti uz pārvaldi ar diplomātisko pastu. Pārvalde izskata dokumentus piecu darbdienu laikā, desmit darbdienu laikā vai mēneša laikā atkarībā no samaksātās valsts nodevas apmēra¹³ un pieņem lēmumu par uzturēšanās atļaujas izsniegšanu.¹⁴

Ja ārzemniekam ieceļošanai Latvijā nepieciešama vīza un viņa ieceļošanas mērķis ir uzturēšanās atļaujas saņemšana Latvijā, Latvijas Republikas diplomātiskā un konsulārā pārstāvniecība izsniedz ārzemniekam vienreizēju ilgtermiņa „D” kategorijas vīzu ar derīguma termiņu 30 dienām, pamatojoties uz pārvaldes pieņemto lēmumu par uzturēšanās atļaujas izsniegšanu.¹⁵ Pēc ieceļošanas Latvijā ārzemniekam personīgi jāierodas pārvaldē, lai saņemtu uzturēšanās atļauju. Saņemot termiņuzturēšanās atļauju, ārzemniekam jāuzrāda derīgs ceļošanas dokuments, derīga veselības apdrošināšanas polise, kā arī jāiesniedz Latvijas ārstniecības iestādes izsniegta izziņa par veselības stāvokli, kurā apliecināts, ka ārzemniekam nav veselības traucējumu vai slimību, kas minēti normatīvajos aktos par veselības traucējumiem un slimībām.¹⁶ Termiņuzturēšanās atļauju, kuras derīguma termiņš ir ilgāks par vienu gadu, saskaņā ar Imigrācijas likuma 22. panta otro daļu reģistrē katru gadu. Termiņuzturēšanās atļaujas reģistrēšanas kārtību nosaka MK noteikumi Nr. 564.¹⁷ Pēdējais solis ir ārzemnieka kā nodokļu maksātāja reģistrēšana Valsts ieņēmumu dienestā.¹⁸

Ir jāpievērš uzmanība tam, ka **ārzemnieku atļauts nodarbināt tikai tajā profesijā vai amatā, kura veikšanai piešķirtas tiesības uz nodarbinātību**. Ja mainās nosacījumi, kas bijuši par pamatu minēto tiesību piešķiršanai (piemēram, mainās profesija, amats, darba laiks, darba izpildes vieta), ārzemniekam ir pienākums saņemt jaunas tiesības uz nodarbinātību MK noteikumu Nr. 55 noteiktajā kārtībā. Savukārt, ja beidzas termiņš ārzemniekam piešķirtajam tiesībām uz nodarbinātību, bet darba devējs un ārzemnieks vienojas par darba tiesisko attiecību turpināšanu, jaunas tiesības uz nodarbinātību ārzemniekam piešķir, ievērojot MK noteikumu Nr. 55 noteikto kārtību. Taču šajā situācijā darba devējam nav jāievēro prasība par vakances pieteikšanu NVA.

- 10 MK noteikumi Nr. 564, 28. punkts.
- 11 Latvijas Statistikas ikmēneša biļetens 1(260)/2016, Rīga, februāris 2016, 10. pp.
- 12 Turpat.
- 13 MK 2013. gada 1. oktobra noteikumi Nr. 1034 „Noteikumi par valsts nodevu par vīzas, uzturēšanās atļaujas vai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa Latvijas Republikā pieprasīšanai nepieciešamo dokumentu izskatīšanu un ar to saistītajiem pakalpojumiem”, 5.1. punkts.
- 14 MK noteikumi Nr. 564, 71. punkts.
- 15 MK 2011. gada 30. augusta noteikumi Nr. 676 „Vīzu noteikumi”, 20. punkts.
- 16 MK noteikumi Nr. 564, 71.–73. punkts.
- 17 Imigrācijas likums, 22. panta otrā daļa.

JURISTA PADOMS

- 18 Likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu”, 13. panta otrā daļa.

Materiāls tapis sadarbībā ar

Deloitte | Legal